

سیمای دینی - فرهنگی زنده یاد

لامع اقتاب برت حاج جواد

جلد اول

مقدمه، تحقیق و تعلیق: قاسم ترکان
به اهتمام علی اکبر برق لامع

۱۴۰۰

سرشناسه : ترکان، قاسم، ۱۳۳۸-
 عنوان و نام پدیدآور : سیمای دینی - فرهنگی زنده یاد حاج جواد آقا برق لامع /
 مقدمه، تحقیق و تعلیق قاسم ترکان؛ به اهتمام علی اکبر برق لامع؛ ویراستار و مصحح
 شراره یقینی.
 مشخصات نشر : تبریز: ستوده، ۱۴۰۰ -
 مشخصات ظاهری : ج.: مصور (بخشی رنگی)، نمونه: ۲۲ × ۲۲ س.م.
 شابک : ج. 01-167-325-600-978
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت : نمایه.
 موضوع : برق لامع، جواد، ۱۲۹۴-۱۳۸۲.
 موضوع : حوله‌ها -- ایران -- صنعت و تجارت
 موضوع : Towel industry -- Iran
 موضوع : نساجی -- ایران -- تاریخ
 موضوع : Textile industry -- Iran -- History
 شناسه افزوده : برق لامع، علی اکبر، ۱۳۲۲-، گردآورنده
 رده بندی کنگره : HD ۹۹۶۹
 رده بندی دیویی : 4764352/338
 شماره کتابشناسی ملی : ۷۶۰۹۵۹۹

سیمای دینی - فرهنگی زنده یاد حاج جواد آقا برق لامع

تألیف: قاسم ترکان
 به اهتمام: علی اکبر برق لامع

مدیر پروژه و طراح روی جلد : کریم زینتی
 مدیر هنری و طراح گرافیک : سلوا محجل شجا

نوبت چاپ : اول - ۱۴۰۰
 تیراژ : ۱۰۰۰ جلد
 قطع : خشتی بزرگ
 لیتوگرافی : نگین فیلم
 چاپ : زیبا
 صحافی : علی
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۵-۱۶۷-۰
 قیمت : ۵۰۰,۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

تأسیس ۱۳۵۹

انتشارات ستوده، شماره ۲۵، خیابان ارک جدید، خیابان طالقانی، تبریز

کد پستی ۵۱۳۷۷۷۸۷۷۱

تلفن ۳۵۵۶۷۸۱۸

فاکس ۳۵۵۵۲۴۵۸

E-mail: sotodch.pub@gmail.com

کار خیر یا کار داوطلبانه برای بهبود شرایط زیست انسانها از دیرباز در بستر حیات اجتماعی کشورما ساری و جاری بوده است. اگرچه جهان امروز عصر انقلاب صنعتی چهارم را تجربه می‌کند و زرمه زوال عواطف و احساسات انسان مقهور هوش مصنوعی سایه گسترده است. باری، هنوز توصیه‌های خیرخواهی جهت انجام افعالی مشتهربه عمل صالح، در قاموس آحاد جوامع، به ویژه جامعه ایرانی، به دوام بقای خویش اصرار می‌ورزد. اصلی که همواره، با سرشت افراد عامل و بزرگانی دارای شجاعت بخشش دارایی خویش به نفع محرومین اجتماع، تنیده گشته است و آثار خیرگاهی افسانوی گون آن خیرین در اوراق تاریخ اجتماعی جاودانه می‌گردد.

در نگاهی به تاریخ اجتماعی مردم تبریز- از گذشته‌های دور تا عصر حاضر- به طور مکرر شاهد تالو سیمای تابناکی بوده‌ایم که، به صورت مؤثر و پیوسته روشنی بخش آسمان شهر ما بوده‌اند. اگر بنیان و فعالیت‌های به وقوع پیوسته در موقوفه ربع رشیدی، یک نمود و تجربه قابل انتقال از ۸ قرن پیش به شمار آید. در دوران معاصر، طی سیر تسلسل این قبیل تجربیات انسانی، شاهد ظهور افراد خیری هستیم که، مرحوم حاج جواد آقا برق لامع از جمله سرآمدان این قافله نیکوکاران به شمار می‌آید.

در جهان امروز موضوع القاء مسئولیت‌های اجتماعی نزد بنگاه‌های اقتصادی، جهت حل و فصل مشکلات بشری در جوامع مختلف نهادینه شده است. از اینرو پس از رخدادهایی در حوزه سوانح طبیعی یا مشکلات ناشی از نابرابری‌های اجتماعی شاهد اقدامات بشردوستانه مقبولى می‌شویم.

مضاف بر این، در بستر توسعه آموزش همچنین ارتقاء سقف برخورداری‌های مقبول در حوزه سلامت، کنش‌های لازم بوضوح دیده می‌شود و بی تردید موجبات اندک آسودگی وجدان بیدار بشر قرن بیست و یکم را فراهم می‌آورد.

باری در چنین بستر کوشش‌های انساندوستانه طی سال‌های پس از جنگ دوم جهانی به ویژه آغاز توسعه از دهه سی تا پایان دهه پنجاه، روان شاد حاج جواد آقا برق لامع بر اساس اعتقادات عمیق دینی، انسانی خویش سهم به سزایی در نقش آفرینی منبعث از احساس مسئولیت اجتماعی بنگاه‌های اقتصادی داشته است. این سیمای تابناک جزء معدود مشاهیر و سیمای‌های پرفروغ تبریز مرد خیز به شمار می‌آید که، امر توسعه را در گرو دانش و بسط حوزه آموزش تلقی نموده و ضمن برداشتن گام‌های مؤثری در مدارس حوزوی و دولتی، در سال ۱۳۳۳ با مشارکت در تأسیس کتابخانه ملی تبریز و حضور عاشقانه، مستمر و بسیار پربار و حایز اهمیت در ادوار مسلسل شورای کتابخانه ملی تبریز، دین عظیمی در قبال گستره امر کتاب و کتابخانه ادا کرده است.

آن زنده‌یاد با حرکات جامع الاطراف اجتماعی خویش یکی از نادره مردان روزگار بود که، در حوزه‌های مختلف فرهنگی اعم از دولتی، ملی، حوزوی با واژه خستگی نا آشنا و همواره با اندیشه‌ای پویا بی وقفه سعی و کوشا بود.

آن روانشاد از اواسط دهه بیست به مثابه شخصیتی خلف، ضمن تداوم گام‌های خیرین سلف در نشر کتب حوزوی، همچنین در پهنه بسط و نشر کتب لازم به مراکز و مدارس مختلف و تجهیز کتابخانه‌های جزئی و کلی، یک آن از پای ننشست. علاوه بر موارد یاد شده در اغلب حرکت‌های اجتماعی، عمرانی، مدیریتی حقاً حضوری عاشقانه داشته است، شاهد این مدعا حضور و اشتراک در پهنه بنیان نهی یا مدیریت انجمن‌ها و جمعیت‌ها و تشکیلات متعدد است. قطعاً مخاطب ارجمند در جلد‌های آتی با مشاهده مستندات ارایه شده به وسعت و گستره فعالیت‌های دینی، فرهنگی، اجتماعی، تجاری، زراعی و دامداری ایشان واقف خواهد گشت. مهم‌تر از همه کاوشگران تاریخ معاصره و ویژه تبریز پژوهان گوشه‌های تاریک و اغلب مبهم این شهر را اقلای قریب به چهار دهه، با بضاعت موجود در این مجلدات به روشنی در خواهند یافت.

آن راد مرد فراموش نشدنی در تمام تصمیم‌سازی‌های اجتماعی و رای پیوستن به حاکمیت روز و مهم‌تر از همه با تأکید بر حفظ کرامات انسانی در راستای رفع فقر اجتماعی و کاهش نابرابری‌ها گام‌های ارجداری برداشته است.

آنچه اقدامات آن بزرگ مرد را از دیگران متمایز می‌کند چند گونگی و متفاوت و متعدد بودن عرصه‌های سعی و تلاش وی می‌باشد. گستره فعالیت‌های دینی و فرهنگی وی فرا سوی مرزها را در نوردیده و علاوه بر ایران، شامل کشورهای پاکستان، افغانستان، ترکیه، عراق، سوریه، لبنان و دیگر نقاط منطقه می‌گشت. علاوه بر تقویت حوزه‌ها و سرپا نگاه داشتن برخی حوزه‌های علمیّه مهم در منطقه، احداث مساجد و مراکز حائز اهمیت اجتماعی، عیادت و همیاری و همدلی با روحانیون تبعیدی، محبوسین، معلولین، مسلولین، مجذومین و... همچنین توسعه کارخانه حوله بافی برق لامع تا سطح برندی جهانی، ایجاد مزرعه وسیع گوی گنبد (کیود گنبد) و دامداری آن مزرعه جهت رونق دامی - زراعی منطقه گوگان و آذر شهر، شمه‌ای از اقدامات آن بزرگوار به شمار می‌آید.

به مصداق این بیت شهره در آفاق سعدی شیرین سخن؛

(چو عضوی به درد آورد روزگار / دگر عضوها را نماند قرار)

هر عضوی از جامعه جهان اسلام به ویژه در منطقه دچار درد و آسیب می‌شد، قطعاً موجب بی‌قراری آن وجود شریف می‌گشت، از زلزله بوئین زهرا گرفته تا سیل کاشان و...

اگر جامعه امروزی ما بدنبال الگوهای چون حاج جواد آقا برق لامع، حاج جلیل آقا خسروشاهی و حاج محمد آقا نخجوانی و... هستند اثر حاضریه مثابه یکی از مصادیق خیر و خیرخواهی برای نسل‌های آینده گوش نوا خواهد بود.

پیشگفتار

این مجلد به همت آقای علی اکبر برق لامع فرزند ارشد زنده یاد حاج جواد آقا و برادر ارجمند ایشان آقای فاروق برق لامع پرتوروشنایی را در می یابد. مجلّدی حاوی اسناد و عکس هایی که قریب چهار دهه در پستوی خانه ها و حجره ها، در پس غبار فراموشی قرار یافته بود، اینک غبار از پهنه این اسناد زدوده می شود و مخاطب ارجمند با دهه هایی نه چندان دور پیوندی ملموس می یابد.

اگرچه این مجلّد به پاس رعایت تقدّم تاریخی اسناد، با تعداد قابل ملاحظه ای از مکاتبات بین زنده یاد حاج جواد آقا برق لامع و آیات عظام و علمای اعلام آغاز شده است و دو بخش نخست این مجلّد حاوی گزیده ای از آن مکاتبات می باشد، باری شاکیله نخستین جلد این مجلّدات، بخش سوّم و موضوع کتاب و کتابخانه ملی تبریز است. این بخش به همراه مجلّد ثانی جلد اول این مجلّدات تحت عنوان ضمایم جلد اول و صدالبته جلدهای آتی، سیمای غنوده در غبار نسیان ناشی از فروتنی این مرد ساعی در پهنه فرهنگ و اجتماع را بیش از پیش هویدا خواهد ساخت.

شایان ذکر است، براساس جستجوهای انجام یافته، اسناد موجود در آرشیو حاج جواد آقا برق لامع غنی تر از اغلب اسناد منتشره از سوی ادارات و ارگان های ذیربط می باشد که در مورد تاریخچه کتابخانه ملی تبریز چه بی واسطه یا با واسطه تاکنون منتشر شده است.

آنچه در پیش روی مخاطب قرار خواهد گرفت، اسنادی است حکایتگر مردی متدین که به جمع مردان افسانه ای این خطّه پر رمز و راز پیوست. مردی که کسب ثروت مشروع و بخشش آن به آحاد مجامع دینی، فرهنگی و اجتماعی، جزء لاینفک لدايد حيات دنيوي وی به شمار می آمد. مردی که اگر پرده از بخشش های نهانی اش برداشته شود، جامعه دچار تحیر عظیمی خواهد شد. بی تردید تحیر حاصله، ناشی از نوع تعامل آن مرد با جامعه، به ویژه جامعه روحانیت از ذیل تا صدر، آنهم در دوران قبل از انقلاب اسلامی خواهد بود.

آنچه آن مرد خدا در بستر کار آفرینی و ارتقاء صنعت بومی به واسطه تکنولوژی روز مهتا ساخته بود و در پهنه بین الملل حیثیت تولید ایرانی را با حمیت آذربایجانی متضمّن گشته بود، متأسفانه چنان به خاکستر

نشست که احیای دیگر باره آن بنگاه تولیدی با آن شور و حال و عرق دینی و ملی، هیئات مقدور و میسر گردد!!! اگرچه امکان نشر بسیاری از اسناد بنابه ملاحظاتی میسر نبود اما انتشار اندکی عکس و سند آن میان آنهمه، به مثابه مشتی از خروار در روشن ساختن برخی از نکات تیره و یا در سایه مانده تاریخ این سرزمین بی تاثیر نخواهد بود.

جا دارد به این حقیقت تلخ اشاره شود که قاطبه جامعه ایرانی، به اهمیت سند و نقش آن در ساختار ثبت تاریخ شایسته، و قوف بایسته ای ندارند و تاریخ ما به طوری غم انگیز و گاهی جبران ناپذیر از فقدان اسناد رنج ها می برد. باری، قلت پژوهشکده های حکومتی، هرگز امکان حراست و کنکاش بر روی اسناد سندی را میسر نمی سازد. ارگان ها و نهادها نیز در صدد این مهم نیستند. در این میان بارقه هایی مشاهده می شود که در کسوت دلدادگانی از برخی خاندان ها یا شماری از دلبسته گان دیرینه این آب و خاک، کم همت در میان می بندند و در پی ثبت و نشر برخی اسناد بر می آیند.

روزی که جناب مهندس بهرام حمایت، با آن همت والایی که همواره صرف اعتلای نام آذربایجان و مردان نامدار این خطه ساخته اند، با نگارنده این سطور، هدفی به این پرباری و مانایی را مطرح نمودند، به پاس آوازه جود و کرم و وسعت بخشش های بیکران زنده یاد حاج جواد آقا برق لامع، با جان و دل پذیرفتم و در آن بعد از ظهر فراموش نشدنی نسبتاً گرم، در باغ جنت مثال جناب مهندس حمایت (باغ ابریشم) نخستین دیدارم با آقای علی اکبر برق لامع رقم خورد. سجایای اخلاقی خلفی از آن سلف، چنان بنده را مصمم ساخت که با مکتوبی سرتاپا به مطالعات استادی و میدانی موضوع مورد مذاقه پرداختم و در آرایه این مهم، از دوست و سرور گرانقدرم استاد کریم زینتی طلب یاری نمودم و از آن پس کار وسعتی عظیم یافت و ما با انبوهی از اسناد و عکس ها و مکتوباتی مواجه شدیم که مربوط به یک بازه زمانی است و متأسفانه از سالیان پس و پیش این اوقات مستنداتی در دست نیست. باری، شاید در آینده از مراکزی بتوان بخش هایی را یافت و درباره اش کوشید، اما امروزه آنچه در دسترس است، در این مجال عرضه می شود. گفتنی است، در مورد اسناد مورد مذاقه مندرج در این مجلد که غالباً از سوی آیات عظام و حجج الاسلام می باشد، رهنمودهای آیت الله حاج محمد دینوری، به مثابه خوان رحمتی بود که از برکاتش مستفیض گشتیم. بنابر توصیه ایشان، نامه ها بر اساس اولویت تاریخی و تقدم زمانی درج شده است تا در تقدم و تأخر منزلت علما خللی مجال بروز نیابد.

در مورد شرح و زیر نویس نامه هایی که شهید آیت الله قاضی طباطبائی (ره) به زنده یاد حاج جواد آقا مرقوم فرموده بودند، محضر حجة الاسلام والمسلمین آقای سید محمد تقی قاضی طباطبائی شرفیاب شدیم و از اطلاعات موثق ایشان درباره برخی از اسامی ذکر شده در نامه ها بهره بردیم. معظم له با شناسایی

برخی از افراد در عکس‌ها راهنمایی‌های ارزنده‌ای مبذول داشتند.

حضرت حجت الاسلام والمسلمین الحاج میرزا علی اکبر آقامهدی پور اگرچه مقیم شهر مقدس قم هستند، باری طی مکاتباتی در فضای مجازی و تماس‌هایی متعدد، با ذکر نکاتی ارزنده در اعتلای اهداف این مجلد سهم به‌سزایی داشتند.

در شرح برخی از نامه‌ها، سپاسگزار آقای حاج حسن ناعمی هستیم که با گشاده‌رویی اوقات پربهایی صرف شرح حال علما و تجار و خیرین کردند. در زیرنویس نامه‌ها نقل قول ایشان مسجل است. در زیرنویس عکس‌های قبل از انقلاب آقای علی اصغر پورفرشچی‌زاد با تحمّل زحمات، یاری‌های از دل برآمده‌ای مبذول داشتند.

بخشی از نامه‌ها و اسناد ثبت شده در این مجلد را از آرشیو آقای مهندس حامد اعلا بلاف، نوّه دختری زنده‌یاد حاج جواد آقا برق لامع بهره برده‌ایم.

بخشی از عکس‌های این مجلد را از آرشیو آقای مهندس فاروق برق لامع، فرزند زنده‌یاد حاج جواد آقا برق لامع وام گرفته‌ایم.

در صحت و سقم برخی موارد، آرای آقای سعیدالملک برق لامع راهگشا بوده است.

در مورد تایپ نامه‌ها که اغلب با روش کهن حوزوی و با سلاقی دیرین نگاشته شده‌اند، با امتناع از حک و اصلاح‌های معمول، سعی در حراست از شیوه‌املاء و انشای مکاتبات معمول گشته است. با این پندار که نمونه‌هایی از شیوه‌انشاء و املاء دهه‌های گذشته حاکم بر مکتوبات علمای اعلام، در حوزه‌های علوم دینی و تعامل معمول بین علما و جامعه ثبت و منتشر شود.

جای سپاس از استاد کریم زینتی بابت طراحی روی جلد و خانم سلوا محجل شجا جهت طراحی و صفحه‌آرایی کتاب باقی است.

خانم شراره یقینی زحمت ویرایش این کتاب را عهده‌دار بودند.

از آقای حاج سعید جلالی سپاسگزاریم که ضمن توضیحات لازم در لابه‌لای کتاب با گشاده‌رویی تمام مسئولیت چاپ و نشر این اثر را قبول کردند.

مسئله کاستی‌های این مجلد از دید ارباب نظر مستور نخواهد ماند. امید است صاحب نظران با نقدها و راهنمایی‌های ارزنده خویش اعتلا بخش گام‌های بعدی باشند.

قاسم ترکان